

TÜRKİYELİ AB'NİN GELECEK VİZYONU

Dr. Ahmet YILDIZ *

3 Ekim AB-Türkiye ilişkilerinde bir dönüm noktasıdır. Çünkü bu durum, Türkiye'nin uluslar arası statüsünü değiştirmiştir. Türkiye artık yalnızca bir aday ülke değil, tüm haklara sahip tam üyelik yolunda müzakereci bir devlettir. AB, 3 Ekim'de, yarının dünyasında kendisini daha güçlü kılacak, küresel stratejik denklemlerin ve dünya barışının önemli aktörlerinden biri haline getirip onu "yerkürenin Florence Nightingale'i olmaktan kurtaracak" "cesur bir tutku"-nun çekim alanına sokmuştur. Türkiyeli AB, yeni bir gelecek vizyonuna doğru evrilmiştir. Bu vizyon, 11 Eylül sonrasında iyice açığa çıkan "medeniyetler çatışması" fay hattının bir depreme dönüşmesini önlemede, hiç şüphesiz ki önemli işlevler üstlenecektir.

Kurulduğu 1952'den bu yana beş kez genişleyen AB'nin en büyük genişlemesi, 2004 yılında Polonya, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Litvanya, Letonya, Slovakya, Slovenya, Malta ve Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nin üyeliğe alınmasıyla gerçekleşti. Bu ülkelerin adaylık sürelerinin son bulması 9 ila 14 yıl sürmüştür. Türkiye için bu sürenin daha uzun olacağı söylenebilir. 3 Ekim'de AB'nin Türkiye'yi genişleme sürecine dahil etmesine ilişkin kuralları içeren Müzakere Çerçeve Belgesinin, diğer ülkeler için belirlenenlerden farklı olduğu açıktır. Hiçbir zaman olmadığı kadar titizlikle sürdürüleceği belirtilen bu süreç, aynı zamanda daha sıkı bir siyasi denetime tabi tutulacaktır.

Türkiye, coğrafi büyüklüğü, komşuları, tarihi mirası, nüfus yoğunluğu ve kimliği ile Avrupa'nın daha önce hiç karşılaşmadığı bir soru sormaktadır. AB Anayasası'nın kimlik hanesinde "Yahudi-Hıristiyan geleneği"ne yer verilmemesi, AB için çok kültürlü bir sosyo-politik yapılanmayı mümkün hale getirmiştir. AB'nin kurumlarının ve değerlerinin adaptasyonunun gerçekleştirileceği müzakere sürecinin gel-gitleri, üreteceği gerginlikler ve sorgulamalar, Türkiye açısından da gerçek anlamda bir zihniyet ve kültür devrimine eşlik edebilir. AB'ye üyelik kültürel asimilasyonu değil entegrasyonu hedef almaktadır. Türkiye kendi kültürel değerlerini AB vizyonuna katarken, AB'nin değerleriyle de dinamik bir etkileşim içine girecektir. Müzakere sürecinde, Müslüman nüfusu, komşu ülkelerinin istikrarsızlığı, Osmanlıdan miras kalan tarihi meseleler, insan hakları konusundaki eksiklikler ve Kıbrıs gibi meselelerin yanı sıra, müktesebat uyumu açısından da Türkiye, çok zorlu ve çetin bir yol üzerinde bulunmaktadır.

Türkiye'yi kendi içine alabilmesi için AB'nin de kendisini dönüştürmesi ve "hazmetme kapasitesini" hazır hale getirmesi gerekmektedir. Büyük bir iç pazarın oluşturulması ve birkaç konuda ortak politika güdülmesi ile sınırlı olmayan, Avrupalılık üst kimliğinin tüm Avrupa halkları tarafından içselleştirildiği kolektif bir hırs ve yardımlaşma bilincine dayalı bir kendilik vizyonunun oluşturulması gerekmektedir. Avrupa vatandaşlığı üye ülke ulusal

kimliklerini veri olarak aldığı için ulusal kimliklerle, Avrupalılık kimliğinin "yaratıcı bir gerilimle," dinamik bir muhteva içinde belirlenmesi önem taşımaktadır.

Ortak ekonomik politikalar konusunda ciddi mesafe kat eden AB, ortak dış politika, iç güvenlik, Avrupa Savunma Kimliği ve yeni siyasi bütünleşmenin niteliği konusunda ciddi problemlerle yüz yüzedir.

AB'nin siyasi evrimi açısından dört gelecek vizyonu söz konusu edilebilir:

1) **Federal Avrupa (Avrupa Birleşik Devletleri):** Uzun bir tartışma süreci sonunda oluşturulan Avrupa Anayasası'nın Hollanda ve Fransa'da reddedilmesi, AB'nin siyasi bütünleşmesinin sınırları olduğunu ve federal bir Avrupa'nın gerçekleşmeyeceğini gösterdi. AB'ye üye ülkelerin siyasal iktidarın ulus-üstü düzeyde merkezileşmesine soğuk bakması ve ulusal düzeyi birincil konumda tutmak istemesi, AB'nin derinleşmesindeki problem alanlarının barındırdığı gerilime ışık tutmaktadır.

2) **Anayasal Avrupa:** AB'nin kuruluşundan bu yana imzalanan tüm anlaşmaları tek bir metinde, Avrupa Anayasası'nda toplanan bu yaklaşım, bir yandan değerler Avrupa'sını ortaya koyarken, diğer yandan karar mekanizmalarını işlevsel kılıp, "AB Başkanı", "AB Dışişleri Bakanı" gibi misyonlar oluşturmayı hedeflemektedir. Bu süreç şimdilik yerinde saymaktadır.

3) **Çok Vitesli Avrupa:** 1997'deki Amsterdam Anlaşması'ndan sonra üye ülkeler arasında farklı düzeylerde entegrasyon mümkün kılındı. Schengen anlaşması ve ortak para biriminin yanı sıra, ekonomik ve sosyal entegrasyonda daha ileri gitmeyi arzulayan Almanya ve Fransa'nın son dönemdeki işbirliği bunun ifadesi olmakla birlikte, burada da ulusal çıkarların bağdaştırılması en önemli problem olarak görünüyor.

4) **Serbest Ticaret Avrupası:** "Britanya Modeli" olarak da adlandırılan bu yaklaşım, AB'nin Hükümetler arası bir Avrupa düzeyinde kalması, mal ve hizmetlerin serbest dolaşımına dayalı bir serbest ticaret bölgesi olmasını tasavvur etmektedir. Böyle bir AB ne kadar genişlerse, entegrasyon o kadar zayıf kalacaktır. Britanya'nın genişleme sürecine olan aktif desteği bu vizyonla ilişkilidir. Siyasi birlik vizyonunu dışlayan ve ABD merkezli bir stratejik vizyona sahip olan Britanya'nın bu tutumu, Birliğe yeni katılan ve ABD ile stratejik ilişkileri önemseyen Doğu Avrupalı üyelerden müttefikler buldu. Ekonomik model olarak sosyal refah devleti ve sosyal korumacılık yerine rekabetçi ve liberal modeli öne çıkaran bu yaklaşım, esas itibarıyla, ortak para ve ortak vize politikasının dışında kalmayı yeğleyen Britanya'nın AB vizyonudur.

Bu vizyonlarından hangisi gerçekleşirse gerçekleşsin, AB artık Türkiyeli bir AB olmak durumundadır. Aynı şekilde, Türkiye'nin gelecek vizyonunun oluşmasında da, AB artık doğrudan müdahildir. Hem AB, hem de Türkiye yeni bir dünyaya uyanmanın doğum sancılarını yaşamaktadır.

* Siyaset Bilimci

TBMM Kütüphane Araştırma Merkezi